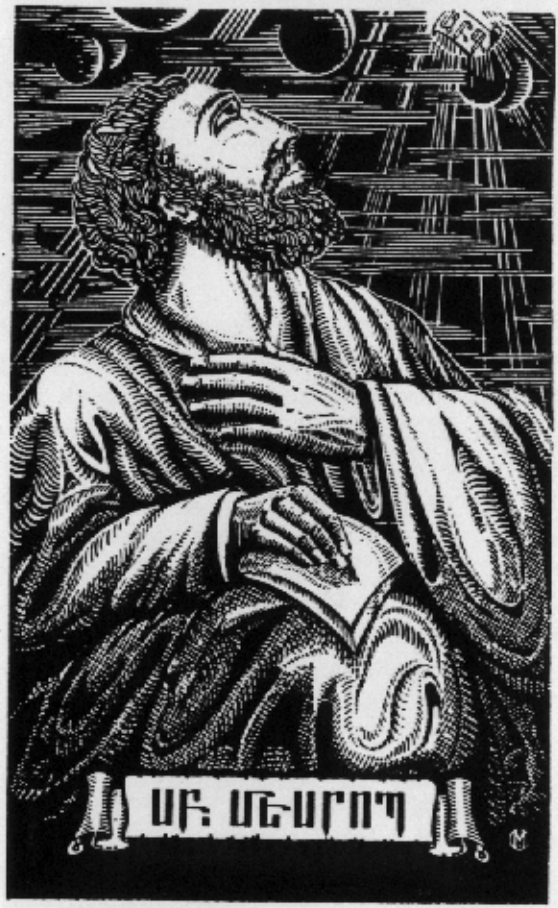
ՆԵՐՇՆՉՈՒՄ ԵՒ ՅԱՅՏՆԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԲԳ
ԴԵԶ
ԷԸԹ
ԺԻԼ
ԽԾԿ
ՀՁՂ
ՃՄՅ
ՆՇՈ
ՉՊՋ
ՌՍՎ
ՏՐՑ
ՒՓՔ
ՕՖ

INSPIRATION AND INTUITION

ԱԼՊԷՌ ՆՈՐԱՏՈՒՆԿԵԱՆ
ՀԱՅ-ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ
1998

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ ԳԱՆԱՏԱՅԻ
ARMENIAN HOLY APOSTOLIC CHURCH CANADIAN DIOCESE
DIOCÈSE CANADIEN DE LA STE ÉGLISE APOST. ARMÉNIENNE
615 STUART, OUTREMONT, QUEBEC, CANADA H2V 3H2 • TEL.: 276-9479 • FAX: 276-9960 • E-MAIL: ADIOCESE@AOL.COM
ԳԵՐԴ. Տ. ՕՀԱՆԱՆ ԵՂՐ. ՏԵՐՏԵՐԵԱՆ, առաջնորդ ARCHBISHOP HOVNAN DERDERIAN, PRIMATE

Թիւ 98,025

Մոնրէալ, 20 Յունուար 1998

Մեծայարգ
Տիար Ալպէռ Նորատունկեանին
Թորոնթօ

Սիրելի Ալպէռ,

Հաճոյքով ընթերցեցի "Ներշնչում և Յայտնատեսութիւն" վերնագիրը կրող վերջին աշխատասիրութիւնը, որուն էջերուն մէջ հանդիպեցայ ապրումով գրուած խորհրդածութիւններու, որոնք անկասկածօրէն արգասիքն են իւր հաւատքի կեանքին: Այսպէս, երբ խորհրդածութիւն կը կատարէիր թէ ի՞նչ կը նշանակէ ներշնչուիլ, իւրովի կերպով զայն կապած էիր Քրիստոսի հետ. "Ներշնչուիլ կը նշանակէ հաղորդուիլ Յարուցեալ Քրիստոսին հետ: Կայ մեր մէջ ի իւն մտած ներքին ոյժ մը որ կրնայ խաղաղեցնել փոթորիկը, այդ մեր հաւատքն է: Երբ հաւատքը կեանքի՛ գործօն ապրումի կը փոխակերպուի, մահը չի կրնար այդ կեանքը կալանաւորել...": Նոյն աշխատասիրութեանդ մէջ յատկանշական է հաւատքի մասին իւր բնորոշումը տարբեր հատուածներու մէջ, որոնցմէ մէկը կը մէջբերեմ այստեղ. "Ի՞նչ է հաւատքին իրականութիւնը: Եկեղեցի՞ է, շէ՞նքն է, վարչակառոյցին կազմակերպութի՞ւն: Հաւատքին իրականութիւնը ոգի՛ է, ըմբռնում, ապրում ու ծառայութիւն ա՛յն Յիսուս Փրկչին, որուն հոգին և շունչը կերպարանափոխած է մեզ, ներշնչած է մեզ և դարձուցած սուրբ աշակերտներ՝ փայլելու և ծառագայթելու իբր Անոր սիրոյ, ողորմութեան և բարեգթութեան լոյսը համայն մարդկութեան":

Այս և նման բազում գեղեցիկ և իմաստալից խորհրդածութիւններով լեցուն այս աշխատասիրութիւնը հաւատացեալին հաւատքի կեանքէն ծառագայթ մըն է, որը կը ծնի աղօթքի կեանքէն:

Սիրելի Ալպէռ, մարդ և Աստուած փոխ-յարաբերական կապը կը պայմանաւորուի յարատեւ աղօթքով: Ինչպէս Քրիստոս ըսաւ Իր աշակերտներուն. "Ցամենայն ժամ յաղօթս կացէք և մի՛ ձանձրանայցէք": Մենք ունինք այն համոզումը, որ Դուք Ձեր կեանքը հաստատած էք աղօթքի կեանքին վրայ և զայն կ՛ամրացնէք յարատեւութեան ճգտումովը: Մեծապէս կը գնահատենք ձեր մղումը բանզի սրտաբուխ Ձեր խօսքն ու աղօթքը կը դարձնեն հոգեւոր սնունդ հաւատացեալոց հոգեւոր կեանքին:

Մնամք Աղօթարար՝

Յովնան Արք. Տէրտէրեան
Առաջնորդ Գանատահայոց

ՆԵՐԾՆՉՈՒՄ ԵՒ ՅԱՅՏՆԱՏԵՍՈՒԹԻԻՆ

Նախաբրիստոնէական դարաշրջանին հանճարի հիմնական գիծը ոգեշնչում կամ աստուածներու (մուսաներու) ներշնչանք կը համարուէր: «Պաթոս» յունական բառ մըն է, որ կը նշանակէ՝ տառապանք, կիրք, ներշնչում, վերելք, ոգեւորութիւն ու խանդավառութիւն: Արուեստի և գեղարուեստի մէջ "Պաթոս" տարբեր նշանակութիւններ եւս կրնայ ունենալ: Արիստոտել «Պաթոս»ը բնորոշած է որպէս մարդկային հոգւոյն յատկութիւնը՝ ձիրքը:

Յունական դիցաբանութեան մէջ ինը դիցուհի Ֆոյրեր (մուսաներ) կային, Զեւսի դստրեր, որոնցմէ ամէն մէկը կը հովանաւորէր արուեստի կամ գիտութեան ճիւղ մը և Ապողոնի հետ կ՛ապրէին Բառնաս, Բինդոս և Հելիկոն լեռներու մէջ: Իլիականի սկիզբը՝ Հոմերոս երեւան կու գայ իբրեւ մուսային բերանը, ու իր Ոդիսականի սկիզբը կը դիմէ մուսային, խնդրելով որ ան պատմէ Ոդիսեւսի արկածախնդրութիւնները: Գեղարուեստական և բանաստեղծական երանգ ունին ամէն ինչ, որ մեզ կը փոխադրեն հունաւորէն Անհունին և մարդկայինէն տիեզերական Հոգիին:

Պտղեմէոս Սոտերի ժամանակ (280 Ք. Ա.) Աղեքսանդրիոյ մատենադարանը գիտութեան հնոց դարձած էր: Անտոնիոս, երբ Պերգամոնի մատենադարանը Կղէոպատրայի նուիրեց, 200,000 գիրք կար սոյն մատենադարանին մէջ: Աղեքսանդրիոյ մատենադարանը կը կոչուէր "միւզէ"՝ անգ. "museum", որ կը նշանակէ "մուսաներու վայր": Այժմ, 20րդ Դարուն, "միւզէ" բառը կը նշանակէ անկենդան առարկաներու ցուցադրութեան վայրը ... : Բառեր և իսկութիւններ որքա՜ն կը փոխուին երբ մարդ կ՛այլասերի ու կը սնանկանայ հոգեպէս ու կը հեռացնէ ինքզինք ոգեկան իսկութենէ:

Ոգեկան աշխարհը կը գտնուի ներկայ արուեստագիտութիւններու (technology) հասողութենէն դուրս և անդին: Որպէս գերագոյն Արուեստագէտ ու Արարիչ, Աստուած Իր Միածին Յիսուսի մէջ «եկաւ իրեններուն, բայց իրենները (Իր հոգեւորական գիտնական կոչուածները) չընդունեցին զԱյն»: Արիստոտել ֆիզիքական մարմիններէ դուրս, կ՛ընդունի անշարժ և աննիւթ էութիւն մը, որ բոլոր գոյութիւններու հիմը կը նկատէ՝ Աստուծոյ Գոյութիւնը: Սոյն Գոյութիւնը ան կը կոչէ. «Ամէն ինչ շարժող, բայց **Ինքն Անշարժ»:**

Դիցաբանութիւնը պատկերաւոր մտածում,
իսկ Հաւատքը պատկերաւոր յայտնութիւն է:

Մին՝ *մարդկային* մտայղացում, իսկ երկրորդը՝
աստուածային շնորհ:

Ներշնչումը ներառեալ ինքնագիտակցութիւն և հոգիի արտացոլման բարձրագոյն աստիճանն է: Հոգեկանը իրականութեան գործօն արտացոլացումն է, որ կ՛իրագործուի բարձրագոյն մարդ էակներու մօտ, որոնք իրենց անձերը կը խոնարհեցնեն Տիեզերական Մտքի (Խորհուրդ խորին, անհաս անսկիզբ) պատուանդանին իրենց ազատ յօժարութեամբ: Յայտնատեսութիւնը Հոգիէն եկած ցոլացումներ, մտածութիւններ և զգացումներ են:

Արեգակի տիեզերասփիւռ ճառագայթներէն շատ փոքր մաս մը կը հասնի մեր երկրագունտին, նոյնպէս նաեւ Աստուծոյ յայտնատեսութենէն կ՛ոգտուին միայն փոքր թիւով անձեր: Հոգեւոր ներշնչականութիւնը ամոքիչ բաղցրութիւն է հաւատացեալին: Կեանքը կը ցոլափայլի և կը հրավառի ու կը խորանայ իր իմաստին մէջ երբ Սուրբ Հոգին ներշնչէ ենթական: Ներշնչուիլ կը նշանակէ հաղորդուիլ Յարուցեալ Քրիստոսին հետ: Կայ մեր մէջ ի բուն մտած ներքին ուժ մը որ կրնայ խաղաղեցնել կեանքի փոթորիկը, ատիկա մեր հաւատքն է: Երբ հաւատքը կեանքի՛ գործօն ապրումի փոխակերպուի, մահը չի կրնար այդ կեանքը կալանաւորել: Այս առթիւ Պօղոս առաքեալ կ՛ըսէ. «Ինձի համար կեանքը Քրիստոս է, իսկ մեռնիլը՝ շահ»--Փիլ. Ա. 21: Յիսուս՝ Իր *սրբութեան* ոգեշնչեց առաքեալները: Հաւատացեալին անաղարտ միտքը Յաւիտենականին Մտքին մէկ ցոլքն է՝ Լոյսի ովկեանին մէկ հիւլէն:

Յայտնատեսութիւնը Ճանաչողութեան ուղղակի և անմիջական կերպն է առանց զգայարանքներուն և տրամաբանութեան օգտագործումին: Հոգեւոր կոչուած ամենավսեմ հարցերը թանձրացեալ չեն, շօշափելի և տեսանելի չեն, այլ զգալի և իմանալի միայն հոգեկան կարողութեամբ: Երկիրն ու երկնայինը, նիւթն ու նիւթեղէնը, իմանալին և պաշտելին միացնող թելը խորհրդապաշտութիւնն է:

Հայաստանի հողը, ջուրը, կարծր քարը, շօշափելի միջավայրը, մասնաւոր հրապոյր մը ունի, բաշողական ոյժ մը ունի հայ մարդուն համար: Հայրենի հողին այդ հմայքը, միաժամանակ զօրութիւն է, ոյժ է, որովհետեւ այդ հողը շաղախուած է, մեր նախնեաց բիւրաւոր նահատակներու և անթիւ հերոսներու արիւնով: Հողը անբացատրելի զօրութեամբ մը կը համակէ ձեր հոգին: Տեսանելի հողին

ընդմէջէն՝ անտեսանելի ոյժ մըն է որ կը ցոլայ դէպի ձեզ: Անկենդան հողէն ու ջուրէն, և կարծր միջավայրէն, կը հաղորդուիւ կենդանի զօրութեամբ մը, որ թէեւ չի տարրալուծուիր գիտականօրէն, բայց *կ՛ապրուի իմանալի զօրութեամբ:*

Ան կրնայ վերաբերիլ արտաքին աշխարհին, ուրիշ միտքերու, տիեզերական ճշմարտութեանց և Աստուծոյ անմիջական յայտնութեան: Յիսուս Քրիստոս՝ Աստուծոյ մարմնացեա՛լ Ներկայութիւնն էր երկրի վրայ, իսկ այժմ Անոր ներշնչանքն է, որ կ՛առինքնէ ճգողական յայտնատեսութեամբ բոլոր անոնց, որոնք ունին մաքուր սրտեր: Ալֆոնս Մարի Լուի դը (Լամարթին 1790-1869) բանաստեղծ ու ֆրանսական ակադեմիայի անդամ: Իր կրօնաշունչ բանաստեղծական ոճով կը պանծացնէ տիեզերքը որպէս Եկեղեցի, ու կ՛ըսէ.

«Տիեզերքը տաճա՛ր է, և երկինքն է սուրբ սեղան.
Երկինքն անոր գմբէթն է և իր աստղերն անհամար,
Աղօտ զարդերն մըթութեան»:

Երաժշտութիւնը արձագանքն է տիեզերքի կարգաւորումին ու արտայայտչական բնարերգութիւնը Աստուծոյ սիրոյն: Տիեզերքի յայտնաբանութիւնը նման է անվերջանալի տեսիլքի մը գոյացութեան, որ կը հոսի դէպի աստուածային Էութիւն: Անսպառ հեղում մը, որուն խորհրդանիշը Լոյսն է: Վերջնական ելակէտը Աստուած Ինքն է, տիեզերքի Կենդանի Հոգին: Երբ մարդահնար գործիքները դադրին խոովելէ մարդը, ա՛յն ատեն տիեզերքի Ձայնը պիտի թափանցէ անոր գիտակցութեան:

Գերագոյն աղօթքը լռութեամբ Աստուծոյ առջեւ խոնարհիլ է, երբ մարմինը լուռ է, հոգին կ՛աղօթէ: Կարեւոր չէ այն, ինչ որ մե՛նք կ՛ըսենք, այլ ինչ որ Ա՛ն մեզի կ՛ըսէ և մեր միջոցով կ՛ըսէ: «Մեր բոլոր բառերը պիտի ըլլան անիմաստ, եթէ չգան մեր ներսէն»--Մայր Թէրէզա: Տիեզերքի իւրաքանչիւր դէպքերը ունին բազմապիսի գոյներ ու ձեւեր, զորոնք կ՛ազդեն մարդու զգացումներուն վրայ: Արուեստագէտներն ու իմաստասէրները բնութենէն առած են իրենց արտայայտութեան տպաւորութիւնները: Թաւուն և սրբազան լռութիւնը որ կը կանչէ մեզմէ իւրաքանչիւրը խորհրդաբանելու Աստուծոյ հետ:

Քրիստոսի Ծնունդը յեղաշրջեց մարդկութեան կրօնական ըմբռնումը և տիեզերքի աշխարհայեցողութիւնը: Յիսուս Քրիստոս ապրեցաւ որպէս կենդանի Աստուածայայտնութիւն և հայելացումը ՍԷՐ Աստուծոյ: Ստեղծագործութեան և արարչագործութեան ծանա-

չումն ու Աստուածայայտնութիւնը անբաժանելի բացայայտութիւններ են նոյն Արարիչ Աստուծոյ:

Սուրբ Խաչելութեան մէջ կը տեսնենք Հօր Աստուծոյ սէրը հանդէպ Իր Որդւոյն՝ որ պատուանդանը դարձաւ տիեզերքին ու երաշխիքը մարդոց փրկութեան: Ընորհիւ Խաչեցեալին, մեր հողային բնութեան հետ շաղուեցաւ աստուածայինը: Յարութիւնը աստուածային առատազեղ սիրոյ խորախորհուրդ արտայտութիւնն է:

Տիեզերքի գաղտնիքն ու կեանքի խորհուրդը փակուած գիրքեր կը մնան ցարդ բոլոր սերունդներուն առջեւ: Մարդիկ եթէ յաջողին իսկ սուրալ դէպի Լուսինն ու Հրատը, պիտի չկարենան վերցնել բնութեան խորհրդաւոր ֆօղը որ միայն Աստուծոյ աչքերուն ու հաւատացեալին թափանցիկ է: Դէպքերն ու պայմանները ինչ որ ալ եղած են անցեալին, կրօնը և հաւատքը միշտ շարունակած են ժողովուրդները հրապուրել ու ներշնչել, «Տիեզերքին մեծ **ինչու»**ին պատճառաւ: զԱստուած՝ Յիսուսի ապրումին մէջ կը տեսնենք, Անոր մէջէն կը դիտենք և Անոր միջոցով կը ճանչնանք:

Բասգալ (1623-1662) Ֆրանսացի հանճարեղ խորհող, մաթեմագիր և մաթեմաթիկոս, տիեզերքի նկատմամբ ըսած է.

«Այս անհուն միջոցներուն յաւերժական լռութիւնը զիս կ՛ահաբեկէ»:

Ան նաեւ ըսած է. «Հաւատքը Աստուծոյ կողմէ նուէր մըն է» ոեւէ անձի, մանաւանդ անոնց՝ որոնք իրենք զիրենք կը նուիրեն Աստուծոյ, ու հաւատացեալ կը զգան:

Աստուծոյ վսեմ Ներկայութիւնն ու անգերազանցելի սրբութիւնը կ՛արտացոլուի Յիսուս Քրիստոսի մէջ ու կ՛ակնկալուի իւրաքանչիւր հաւատացեալէ, որ ապրի սրբակենցաղ կեանք մը: Յովհաննէս Մկրտիչ առաջինը եղաւ Յիսուսի մէջ աստուածայինը նշմարող: Աստուածային սիրոյ բխումը խոնարհելով աշխարհ, ստեղծեց մարդը, նոյնպէս մարդկային կեանքը պարտ է դառնալ յառաջդիմական խոյանք մը դէպի արարչական Ակնաղբիւրը՝ սիրոյ, յոյսի և հաւատքի տենչով: Քրիստոսի Մարմինն ու արիւնը ճաշակողներու հոգիներուն մէջ կ՛իջնէ Ինքն աստուածային Ներկայութիւնը զօրացնելու և ներշնչելու ենթական: Մեր Տէրը Յիսուս կ՛ըսէ.

«Ով որ կ՛ուտէ իմ մարմինս և կ՛ըմպէ իմ արիւնս՝ յաւիտենական կեանք ունի. և ես վերջին օրը յարութիւն պիտի տամ անոր. Քանի որ իմ մարմինս ճշմարիտ կերակուր է և իմ արիւնս՝ ճշմարիտ

ըմպելիս: Ով որ կ՛ուտէ իմ մարմինս և կ՛ըմպէ իմ արիւնս՝ կը բնակի իմ մէջս և ես՝ անոր մէջ (մասնակից կը դառնայ իմ կեանքիս և ես ալ իր կեանքին): Ինչպէս որ զիս ղրկեց Հայրը որ կենդանի է, ես ալ կենդանի եմ Հօրմով, և ով որ կ՛ուտէ զիս՝ պիտի ապրի ինձմով»--Յով. Զ. 55-59:

Ս. Հաղորդութեամբ հոգիներու միջեւ համազանգուած միութիւն մը կը ստեղծուի: Երբ աղօթքը տիրական ներկայութիւն դառնայ մեր էութեան մէջ, մեզ կ՛առաջնորդէ առաւել աղօթքի՝ դէպի Աստուած: Աղօթքի աշխարհին մէջ կը շարունակենք մինչեւ այն ատեն, որ իրակա՛ն և անճնուրա՛ց աղօթողներ դառնանք:

Ներկայութիւն մը կայ թէ՛ մեր շուրջը և թէ մե՛ր մէջ, որուն Զօրութեամբ թէ կը գոյատեւենք ու նաեւ յաղթական կ՛ըլլանք փորձութեան դէմ: Այդ Ներկայութիւնը ամենուրէք զգալի և իմանալի է, բայց աներեւոյթ և անշօշափելի Ներկայութիւն մըն է: Յաւիտենականութեան Ներկայութիւնը հաւատքով սկիզբ կ՛առնէ անճի մը մէջ մեր շնչաւոր կեանքի ընթացքին: Ս. Հոգիին առատապարգեւ շնորհները շատերուն համար կը դառնան կենդանի օրինակ առաքինասէր ու կրօնաբոյր կեանքի մը և աղբիւրը ներշնչանքի: Յիսուս Քրիստոսի Ծնունդը, նոր ծնունդ մը, նոր կենցաղավարութիւն մը և արթնութեան ներշնչանք մը կը ստեղծէ մեր էութեան մէջ: Օրինակ՝

Յարուցեալ Փրկիչը լուսածնունդ ներգործութեամբ հանդիպած էր Պօղոսի, Դամասկոսի ճամբուն վրայ, ու մելանուշ ձայնով հարցուցած, ըսելով. «Սօղո՛ս, Սօղո՛ս, ինչո՞ւ կը հալածես Զիս»: Սօղոսի մէջ յայտնաբերուեցաւ նոր մարդը: Եկեղեցիին հալածիչը դարձաւ՝ տարածիչ, ատելութիւնը՝ սէր և իշխանութիւնը՝ ծառայութիւն:

Աստուածային յայտնատեսութիւնը մարդկայնօրէն ըմբռնելի չէ: Որովհետեւ մարդիկ վարժուած են որոշ կաղապարներով տեսնել դէպքերն ու իրականութիւնները: Աստուծոյ Էութիւնը միշտ վեր պիտի մնայ մեր կերտած կաղապարներու կամ մտածելու կերպերու սահմանափակ պարունակէն: Ճանչցուած գիտութիւնը կամ հմտութիւնը՝ միայն *երեւցա՛ծ* իրականութիւնն է: Ի՞նչու չհաւատալ իրականութիւններու որոնք մեր հասողութենէն *դուրս,* և ըմբռնելու կարողութենէն *անդին* են, ու ներշնչումո՛վ իմանալի:

Աստուած հանդիպեցաւ Աբրահամի օտարութեան մէջ ու երեւցաւ Մովսէսի՝ լեռան մը վրայ ու տեսնուեցաւ հետը ամայութեան մէջ ո՛չ թէ եկեղեցւոյ կամ սրբատեղիի մը մէջ: Աստուած միայն սրբատեղիներու մէջ չգտնուիր, այլ սրբատեղիի՛ կը փոխակերպէ Իր

տեսակցութեան ու հանդիպումի վայրերը: Աստուծոյ յայտնատեսութիւնը չենի կրնար սահմանափակել: Յայտնատես հաւատացեալը ա՛ն է, որ կ՛ըմբռնէ բարոյական և նիւթական աշխարհի յարաբերութիւնները, որոնց իմաստը անհասկնալի է, ու կը փոխանձէ զանոնք հասարակ մարդու: Բոլոր գեղարուեստներուն նպատակն է երեւելի և աներեւոյթ աշխարհը ներկայացնել *գեղեցիկ* ձեւով՝ Աստուծո՛յ ներշնչումով: Կրօնքը արուեստի բոլոր մարզերուն մէջ դարձած է բանաստեղծութիւն, բանդակ, իմաստասիրութիւն կամ նկարչութիւն, գրականութիւն կամ գեղարուեստ:

Արուեստագէտ մը իր պատանութեան կ՛ունենայ շրջան մը, երբ իրերուն մէջ ու իրերուն ետին ու անոնց համադրութեան մէջ կը զգայ (կը ներշնչուի) անոնցմէ դուրս ու անոնցմէ վեր խորհուրդի մը, ու կը բախէ գաղտնի դուռը հառաչելով ու գոչելով. *«Բաց մեզ Տէ՛ր զդուռն արտի հոյ»:* Ի՞նչ է սոյն հառաչանքը, եթէ ոչ ստեղծագործ վեհ ոգեւորութիւն: Մարգարէութիւնը իր հարազատ ձեւին մէջ այնքան մարդկային կարողութիւն մըն է, որքան փիլիսոփայական, գիտական ու գեղարուեստական որեւէ կարողութիւն: Ճաշակը տեսակ մը արուեստագիտական խիղճ է, որ ցոյց կու տայ մեզի գեղեցիկը, տգեղը և բարին:

Սուրբն Ընորահալի կ՛երգէ.

«Տենջալուոյդ տեսլեամբ, տուր ինձ յագենալ,
Տէր Յիսուս Քրիստոս»:

Գեղարուեստը յիշեցումն ու խորհուրդն է Աստուծոյ, կրօնքը տեսիլն է Անոր բարութեան, որ կը խօսի մեր սրտին: Գեղարուեստը տենչն է Անհունին: Հոգին կ՛ուզէ գտնել, գրկել իր Բաղձալին, իր Տենջալին, Անմահութեան Լոյսերուն մէջ բնակող Բարութիւնը՝ զԱստուած: Արուեստագէտը ուխտաւորն է գտնելու Կատարելութիւնը այդ անդենականէն եկող յղացումները որ է Աստուած:

Ոմանք գրականութիւնն ու գեղարուեստը ինքն իր մէջ վախճան մը կը դաւանին: Տաճար մը կամ մեհեան մը, ու հոն կը դառնան կրկին իրմագործելու համար: Ճշմարիտ գեղարուեստը, Աստուծոյ **կարօ՛տն** է: Ամէնէն հարազատ արուեստի լրումը կրօնն է, որոնման ու ըղձանքի վախճանը՝ աստուածճանաչումը: Կրօնքը անհատին խեղճուկ ուղեղով պատկերացուած հնամենի բթամտութիւնը չէ՛, այլ մեր հոգիներուն պայթող կարօտով որոնուած Հոգին է: ***Ներշնչումը տենչն է Անհունին:***

Ներշնչումի ճամբով մեզի կու գայ ճաշակ, վեհանձնութիւն, յաղթանակի և սիրոյ յաւերժական խորհուրդները: Դասական մեծ

արուեստագէտներու մէջ մարմնացած էր ներշնչումը, գեղարուեստի և ազգային գաղափարին:

Հին Կտակարանի մէջ աստուածայայտնութիւնը կը սկսի Մովսէսի օրէնքներով, կը զարգանայ Սաղմոսներու մէջ, կը յառաջդիմէ և կը բարձրանայ երկնաբարձ գագաթներ մարգարէութեանց մէջ ու գերագոյն կատարին կը հասնի Յիսուսի Մարդեղութեամբ, Անոր ապրումով և զոհողութեամբ: Աստուծոյ պահանջները կը յառաջանան, օրինականէն դէպի բարոյականը, և բարոյականէն դէպի հոգեւորը: Յիսուս Քրիստոս՝ Աստուծոյ անստուեր Լոյսին ցոլքը և անբիծ ծառագայթումին Ծողանքն է: զԱստուած՝ Յիսուսի ապրումին մէջ կը տեսնենք, Անոր մէջէն կը դիտենք և Անոր միջոցով կը ճանչնանք: Յիսուս Քրիստոս ոչ միայն ճշմարտութեան Վարդապետ մը, այլ տիպար նմոյշ մը և **ապրող Բացատրութիւն** մըն է:

Ինչո՞ւ աստուածային յայտնութիւն:

Յիսուս իբրեւ Որդի՛, գերագոյն Յայտնութիւնն է Արարիչ Աստուծոյ, որ կ՛իրագործէ փրկութիւնը մեղքի գերութենէն և հոգե- կան այլասերումէն: Այս փրկարար ազատութիւնը ճրի շնորհ մըն է բոլոր անոնց, որոնք իրենց կեանքը կը վստահին ու կը յանձնեն Քրիստոսի: Ըստ Յովհաննէս առաքեալին, Յիսուս իբր Բանն յաւիտենից, մարմնացեալ, կը յայտնէ Աստուծոյ սէրն ու ողորմութիւնը առ մարդ էակին:

Չափազանց դժուար է 20րդ Դարու Արեւմտեան կիսագունտին վրայ ապրողները հետաքրքրել, աստուածայայտնութիւն կամ ներշընչում բառով: Հզոր Ամերիկայի դրամատիրական իշխանութիւնը կուրցուցած է մարդկային ամբողջ հասկացողութիւնը և անոր հոգեկան ըմբռնումը: Դրամապաշտութիւնն ու հեշտամոլութիւնը, մարդը ստորադասած է անասուններէն ալ ցած: Ազատ սպառողականութիւն մակդիրին ներքեւ, Արեւմուտքը կալանաւորելու վրայ է աշխարհը տնտեսակա՛ն անպարտելի գաղթատիրութեամբ մը:

«Այն ինչ, որ կը կոչուի 20րդ Դարու Արեւմտեան Մշակոյթ (թերեւս աւելի լաւ պիտի ըլլար կոչել զայն կեղծ-մշակոյթ), յոյժ աւերիչ ազդեցութիւն ունի նոր սերունդին վրայ, գլխաւորաբար այն պատճառով որ ամբողջ շեշտը կը դնէ լոկ հեշտանքի և զգայարանքներու ցանկութեանց յագեցման վրայ, ու կը սպառնայ հոգեկան ու իմացական գեղեցկութիւններէ դատարկացնելու անհատին կեանքը»: Յովհաննէս առաքեալ սապէս կը յորդորէ հաւատացեալները ու զանոնք կը զգուշացնէ ըսելով.

«Մարմինի ցանկութիւնը, աչքին տեսածը ունենալու ցանկութիւնը և երկրաւոր ինչքերով հպարտանալը, որոնք Հօրմէն չեն գար, այլ՝ այս աշխարհէն»:

--Ա. Յով. Բ 16

Արդի երաժշտութիւնը դարձած է պոռոց ու պոռչտուք, գեղարուեստը՝ անիմաստ գիծ ու գոյն ու մարմնի հանդերձանքը միայն խոշորացոյցով տեսանելի... : Մինչդեռ Նկարչութիւնը՝ գիծերու և գոյներու համադրութիւն մը չէ՛ միայն, այլ է՛ նաեւ փիլիսոփայութիւն, հոգեբանութիւն, հոգին ազնուացնելու և հարստացնելու գիտութիւն:

Մարդկային աստուածապարգեւ բեղուն միտքը, հզօր կամքը և բազմարդիւն ծիգերը թառամած ու թոռմած են անյագ դրամասիրութեամբ ու վսեմ մտածողութիւնը կը սլֆտայ միայն ֆութպոլի ու կարգ մը անիմաստ խաղարկութիւններու խաւար ու խառնակ լաբիւրինթոսներուն մէջ: Խաղարկութենէ յետոյ կը մեկնին կուշտ փորով սակայն դատարկ միտքով... : Նորամոլութեան բայբայող հոսանք մը կայ որ մոլեգնաբար կ՛ուզէ ջնջել և փճացնել ամէն գեղեցկութիւն և սրբութիւն: Հակառակ չարին նենգամիտ խաբէութեան, ու մեղքի խաւարակուռ և անկերպարան աշխարհին մէջ, տակաւին կը ցոլափայլի աստուածային սիրոյ յայտնատեսութիւնն ու Քրիստոսի փրկարար շնորհը, որ կ՛ըսէ. **«Եկէ՛ք Ինծի»:**

"Ինչո՞ւ աստուածայայտնութիւն" հարցումը կարելի է նաեւ պատասխանել սապէս՝ հնարաւո՞ր է արեւին որ իր շողերը չսփռէ, կենդանարար ճառագայթներով կեանք և աճում պարգեւելու աշխարհի: Կարելի՞ է բարեգութ ու սիրող ծնողք մը չյարաբերի ու անհաղորդ մնայ հանդէպ իր զաւակներուն: Նոյնպէս ալ ողորմած Աստուած կ՛ուզէ յարաբերիլ, հաղորդուիլ ու դաստիարակել իր մարդ արարածը մինչեւ որ ան հասնի չափահասութեան:

Աստուծոյ յայտնատեսութե՛ան ու ներշնչումի՛ն նպատակը, հասցնել է մարդը կատարելութեան: Յիսուս ըսաւ.

«Կատարեալ եղէք ինչպէս ձեր Երկնաւոր Հայրը կատարեալ է»:

Ան չ՛ըսաւ. «Եկէք ինծի ու ե՛ս կատարեալ պիտի դարձնեմ ձեզ»: Կատարելութեան հասնիլը, մե՛ր պարտականութիւնն է, Աստուծոյ բաժինը՝ միայն օժանդակել է: Քրիստոսի մելանուշ ձայնը (Եկէք Ինծի)ն կը հնչէ մեղմ ու բաղցր: Այդ ձայնը հաղորդական և գրաւիչ ուժ մը ունի, նորոգելու մեղաւորներուն

տառապալից կեանքը և սփոփելու համար տանչուած սրտերը: Ի՜նչ փառ ու փրկութիւն, բռնել ու չթողուլ աստուածային բարերար Ձեռքը, այդ հրաշագործ ու ամենասուրբ Ձերքը, որ գթառատ՝ կու տայ ու կը մոռնայ, կը փրկէ ու կը գոհանայ, կը նախատուի ու կը ներէ, և ցոյց տրուած ապերախտութիւններու հակառակ՝ չի զրկեր մեզ Իր աստուածային շնորհներէն ու պաշտպանութենէն: Մարդու ինքնակատարելագործման ուղին կ՛անցնի սիրոյ մաքրազտման բուրաստէն:

Փառքն ու երանութիւնը այն բարձունքն է, ուր բառերն ու խօսքերը կը դադրին և մարդ հոգեկան յափշտակութեան մէջ կը տեսնէ զԱստուած ու կը ծանչնայ ինքզինք: Ասիկա Աստուծոյ փառաւորութեան վերացական հասկացողութիւնը չէ պարզապէս, այլ կը նշէ Աստուծոյ փառաւոր ներկայութիւնը, և յաճախ այդ ներկայութեան տեսանելի կամ զգալի մէկ արտայայտութիւնը՝ երեւումը կամ յայտնութիւնը Ղուկ. Բ. 9, Բ. Պետ. Ա. 17, Յայտ. ԻԱ. 23: Ստեղծագործութեան և արարչագործութեան ծանաչումն ու Աստուածայայտնութիւնը անբաժանելի բացայայտութիւններ են նոյն Արարիչ Աստուծոյն: Աստուած ստեղծեց ամէն ինչ, ոչ թէ աւելցնելու համար Իր փառքը, այլ ցոյց տալու ու յարաբերելու համար Իր արարչութեան հետ: Սէրը արտայայտութիւն է: Աստուած փաստերու և պատճառներու օղակաւորումով գտանելի ճշմարտութիւն մը չէ, այլ յայտնատեսութեամբ և հաւատքով:

Մովսէսի օրէնսդրութիւնը «կրօնա-բարենորոգչական» շարժում մըն էր, որու նպատակը Աստուծոյ կամքին գործօն կիրառումը պիտի դառնար առօրեայ կեանքին մէջ: Մինչդեռ Օրէնքին բացարձակ և տառացի գործադրութիւնը, Փարիսեցի հրեաներուն կողմէ, հասկցուեցաւ իբրեւ փրկութեան ծանապարհ. այնքան, որ մարդ դարձաւ օրէնքին ստրուկը: Քրիստոսի առաքելութիւնը եղաւ այն **նորայայտ** լուսաւորումը, որ պիտի ազատագրէր մարդը իր դարաւոր շեղումէն:

Մարդ արարածը չփոխեր իր պատմական կենցաղավարութիւնը տրամաբանական կամ դատողական իմացումով: Մարդ կարիքը ունի երկնառաք յայտնութիւններու: Այս երկնածնունդ յայտնատեսութիւնը իրագործուեցաւ Յիսուս Քրիստոսի ապրումով, քարոզչութեամբ ու Անոր քաւչարար Խաչելութեամբ: Մարդկութիւնը սակայն չընդունեց: Միայն Քրիստոսի հրաշափառ Յարութիւնն էր, որ յեղաշրջեց մարդկային տեսանելիութիւնը և թմրած ու փարիսեցիացած միտքեր սկսան հասկնալ Նազովրեցի Մարգարէին անճնամատոյց ապրումը, ծիածանի նման լուսաւորդ քարոզութիւնը և Իր

Խաչելութեան ընդմէջէն ցոյց տուած Հօր Աստուծոյ սիրայորդ Դիմագիծը:

Կեանքի բոլոր ոլորտները թափանցող այս ներշնչում յայտնատեսութիւնը դարձաւ այն զօրոյթը որ յեղաշրջեց ոչ միայն Հրէաստանը, այլ ամբողջ հեթանոս աշխարհը ու տապալեց Հռոմէական զօրութիւնը, որ խաչած էր Զինք փողարկելու համար ճշմարտութիւնն ու իրաւունքը: Այսօր ալ, աշխարհ կը խաչէ՛ ու կը թաղէ՛ ճշմարտութիւնը, խոնարհութիւնը, ծառայասիրութիւնը և անձնազոհութիւնը, բայց ո՛չ երկար ժամանակ: Ճշմարտութիւնը փաստարկութեան աջակցութեան կարիքը չունի: Ան ինքնաբաւ ու ինքնազօր է յաղթել ու տապալել զինք խաչողները ու **յառնել** գերեզմանէն: Մեռելոց յարութիւնն ու անոր լուսաճաճանչ Ռահվիրան երկու հազար դարեր կ՛աւետարանէ՛ ու Իր անհամար նահատակներու և մարտիրոսներու արեամբ կը յայտնացուցանէ ճամբա՛ն յաւիտենական կեանքի, որ շնորհ մըն է իւրաքանչիւր հաւատացողին:

Ինչո՞ւ հաւատալ: Հաւատալը՝ հաւատքն է Անհաւատալիին, ջերմօրէն ու խանդավառօրէն: Հաւատալոյս հոգին երբեք պիտի չընդունի պարտութիւնը: Հաւատալու համար միայն միտք չի բաւեր, այլ յայտնատեսութիւնն ալ հարկաւոր է: Անշո՛ւշտ թէ հաւատքի կարիքը կայ թէ Աստուա՛ծ կայ. նոյնպէս հաւատալու պէտքը կայ, թէ **Ան գոյ չէ:** Հաւատալու փորձառութիւնը ոչ միայն հակասող չէ բանականութեան, այլ կը գլէ կ՛անցնի գերադասելով զայն: Հաւատալու զօրոյթը, ո՛չ թէ *հաւատքի՛* մէջն է, այլ չհաւատալո՛ւ ազատութիւնը ունենալով հանդերձ, *հաւատալո՛ւն* մէջն է: Աստուծոյ չհաւատացող հոգին կրնայ ըսուիլ թէ գոյութիւն իսկ չէ առած դեռ: Ան կը նմանի ներարգանդեան վիճակի մէջ գտնուող մանկիկի մը, ինչպէս որ չծնած մանկիկը արգանդին մէջ անհասկնալի, շփոթ ու խաւար գոյութիւն մ՛ունի և ինքնութիւնը չէ ստացած, այնպէս է նաեւ անհաւատ հոգին: Երբ հոգի մը անհաւատ մեռնի, կրնայ ըսուիլ թէ վիժեցաւ, այսինքն չծնած մեռաւ: Եկեղեցին կ՛անգնած է, որ մոռացութենէ փրկէ հաւատքի արժէքները, սէր, անձնուրացութիւն, զոհաբերութիւն և ծառայասիրութիւն:

Ներսէն դէպի դուրս աճումն է կեանքը. ու հաւատքը Լոյս մըն է շնորհիւ մըն է Ս. Հոգիէն տրուած մարդ էակին: Հաւատքին ամենէն փրկարար արդիւնքներէն մին, կեանքը հասկնալի՛ ընել է մարդուն: Թորգոմ Արք. Գուշակեան ըսած է. «Ճշմարիտ հաւատքը այն է, որ կոյր չէ բնաւ և հեռի է կուրացուցիչ ըլլալէ: Ան կը ծնի Հոգեկան Լոյսէ մը, չպատճառաբանուող բայց անառարկելի ներքին ապացու-

ցութենէն՝ որ հզօր Գիտակցութիւնն է ինքինին: Ա՛յս է իր ծշմարիտ նկարագիրը»: Հաւատին խտացեալ բացատրութիւնը սա է.

Հաւատը մարդուն մէջ աստուածային իր պատկերին վերակենդանացումն է:

Ազատ երկրի մը մէջ երբ որեւէ նիւթի կամ պատճառի մը համար ընտրապայքար մը կայ, բոլոր հեռատեսիլները ու ռատիոկայարանները այդ մասին ակնարկութիւններ ու մեկնաբանութիւններ կու տան: Հեռաստումներու մէջ զգալի կ՛ըլլայ անճի մը նիւթական շահը կամ կուսակցութեան խաբեբայութիւնը: Ինչպէս որ բաղաքական վերոյիշեալ պայքարամարտի ընթացքին ջանք կը կատարուի հակառակ կուսակցութեան կողմէ լռեցնել ծշմարտութեան և իրաւունքի ձայնը, նոյնպէս ալ չարը ծիգ կ՛ընէ կասկածի ենթարկել Յիսուսի բաջալերանքները: Սակայն Քրիստոսի մելանոյշ Ձայնը կ՛ելլէ հարազա՛տ Սրտէ մը դպչելու համար յօժարո՛ղ սրտերու: Դժուար է լսել երկինքէն եկած ձայնը (ներշնչումը) երբ մեր ականջները լեցուն են աշխարհով և Սատանային սուտ փսփսուքներով՝ փառասիրութեամբ:

Կա՛յ հոգեկան աշխարհ մը անտեսանելի, բայց ***իմանալի*** և ներհայեցողական, ուր տեղի կ՛ունենայ տիտանային պայքարամարտ: Հակակրօն յեղափոխականներ ու ակադեմականներ, բրիստոնէական կրօնին դէմ մղուած պայքարին մէջ, առժամեայ յաջողութիւններ կրնան արձանագրել, բայց երբեք կարողացած չեն ժողովուրդներու սրտին մէջէն արմատախիլ ընել կրօնի զգացումը և հաւատքի մարմաջը: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ Քրիստոնէութիւնը ձեւ ու մարմին, իմաստ ու նուիրում կու տայ հաւատքի պայքարին:

Համայնավարութիւնը իր 80 տարուայ պողպատէ սպառազինութեամբ չկրցաւ նուաճել անզէն ժողովուրդին հաւատքը: «75 տարի անաստուածութենէ ետք, Աստուած ներկայ է Ռուսիոյ մէջ և համայնավարութիւնը մեռած է վերջնականապէս»--Ռիչըրտ Նիքսըն: Համայնավարութիւնը ոչ միայն սնանկ երկիր մը թողուց իր ետին, այլ նաեւ հիւանդոտ հոգիներ: Քանի՜ բանի համայնավար պատասխանատուներ իրենց զաւակները մկրտել տուած էին գաղտնաբար:

Հաւատացեալ հոգեւոր գործիչ մը, Աստուծոյ Ձայնին մէջէն, կը լսէ աղաղակը իր ցեղին ու կարիքը իր ազգին: Մեսրոպ Մաշտոց 394-ին ներքին մղումով մը կը դառնայ վանական: Որպէս կրօնաւոր վանական մը աստուածային ներշնչմամբ ան կը դառնայ Հայ գիրերու հնարիչը և հիմը կը դնէ հայ դպրութեան և հայ

գրականութեան: Պատմական այս դէպք իրագործումը ո՛չ պատահականութիւն էր ու ո՛չ ալ դիպուած, այլ աստուածային առաջնորդութիւն և յայտնութիւն: Հայ ազգը իր հաւատարմութեան ու անթիւ նահատակներուն համար, շնորհիւ գտած էր աստուածային ծրագրին մէջ դառնալ Քրիստոսի անմար Ջահը Կովկասեան խաւար ցամաքամասին: Փոխ Ասիոյ բոլոր յունախօս ազգերն ու ցեղերը կորսնցուցին իրենց քրիստոնէական հաւատքը ու դարձան իսլամ, բայց ո՛չ երբեք Հայը իր Ս. Էջմիածինով:

Հայ ճակատագրին մէջ դառնագոյնը այն է, որ հայուն անծանօթ կը մնայ ... Հայը: Հայը ինքզինք չի ճանչնար, հոգիով ու հզօր, հաւատքով հարուստ ու մտքով հանճարեղ ցեղը: Հայուն համար հաւատքը գործող հրաբուխ մըն է և ո՛չ թէ մարած մոխիրի խառնարան մը:

Հաւատքը, մարդու հինգ զգայարանքներէն և տրամախոհական կարողութիւններէն վեր, տեսակ մը *վեցերորդ* զգայարանք մըն է՝ հոգեկան յայտնատեսութիւն: Ան բարդ երեւոյթ մըն է, որուն մէջ իմացականը, կամայինը և զգացմունքայինը գոյութիւն ունին իւրայատուկ ներդաշնակութեամբ: Հաւատքի այդ վեցերորդ զգայարանքը, մահը արհամարհելու քաջութիւն տուող մարտիրոսներու հաւա՛տքն է: Հաւատքը, կամքին այն յօժարութիւնն է որուն մէջ, կամ միջոցաւ, բանականութիւնը կը հասնի գերացնծութեան որ իրմէ աւելի բարձր է և անդին:

Հաւատքը մարդոց մէջ տեսանելի կը դառնայ՝ երբ դէմքերու վրայ կը շողայ շարժումներու մէջ կը խլրտայ ու անձը կը դառնայ հաւատատես: «Ես»ի և փառամոլութեան հակադրութիւնը՝ հաւատքի՛ աշխարհն է, գաղափարականի և բարոյական գեղեցկութեա՛ն աշխարհը: Լուսինէ Ջաքարեան, շնորհիւ իր ջերմեռանդ հաւատքին և սիրոյն եկեղեցական երաժշտութիւնը բեմ փոխադրեց:

Երբեմն այնպէս կը կարծենք, թէ Աստուած անկարող է չարը կամ տառապանքը արգիլել: Միայն յայտնատես հաւա՛տքն է, որ կրնայ ըմբռնել և թափանցել ամենակալ Աստուծոյ *ամբողջատիրական* խորհուրդ զօրութեան: Աստուծոյ համար անկարելի բան չկայ: Միքէլ Անճէլո իր վերջին տարիներուն սկսաւ հաւատալ թէ հաւա՛տքն է որ պիտի արդարացնէ մարդը, Քրիստոսի Խաչելութիւնն է գերագոյն փրկութեան միջոցը (շնորհը):

Ինչպէս նախապէս պարզեցինք, "ներշնչումը" աստուածային սփռում մը, ճառագայթում մըն է դէպի համայն տիեզերք: Պատճա՞ռը, որովհետեւ մարդ կը փնտռէ իր Արարիչը ամբողջ պատմութեան շրջանին: Պատմութեան ամբողջ ընթացքին մարդ

փնտռած է զԱստուած հոգ չէ թէ երկդիմիօրէն, ա՛յս պատճառաւ մարդ կոչուած է *կրօնահաւատ* էակ--Գործք ԺԷ. 26-28: Հեթանոսութեան մէջ՝ փիլիսոփան էր կատարեալը, **բանականութեան** թելադրութեամբ գծուած ուղին, իսկ Քրիստոնէութեան մէջ *«Գերբնական»ը* հաւատքով և սիրով լեցուած (Բարի Սամարացին):

Յիսուս չփիլիսոփայեց չարչարանքի, խաչի և մահուան մասին, հապա ***ապրեցա՛ւ,*** կրեց ու արտայայտեց զանոնք: Բոլոր դարերու փիլիսոփայական միտքը զբաղուած էր հոգեկանի հարցով: Աւետարանը փիլիսոփայական դրութիւն մը չէ, այլ **«ՃԱՄԲԱ՛Ն»** դէպի Աստուած:

Ինչո՞ւ ներշնչուիլ:

Քրիստոնէական հաւատքը, հողաշէն մարդ արարածը, վերմղող գերզգայուն զօրութիւնն է: Մարդ արարածը թէեւ կաւեղէն ու նիւթեղէն էակ մըն է, սակայն ան իր մէջ ունի՛ նիւթեղէնը գերադասող իսկութիւն մը, զոր զինք զանազանած է անբան անասուններէն: Դարաւոր պատմութիւնը ապացոյց է այս դէպք իրողութեան: Սկսեալ քարայրներու պատկերագրութեամբ, մարդ արարածը փոխանցած է իր որոնո՛ղ հոգւոյն շարունակական հետազօտութիւնը մինչեւ այսօր: Ան փորձած է հոգեհմայութիւն, կախարդութիւն և մոգութիւն: Պաշտած է կրակը, ջուրին վազքը, ծառերու աճումը, մարդկային սերնդագործութիւնն ու անոր բեղմնաւորութիւնը: Երբ չէ կրցած հասնիլ իր հոգւոյն յագուրդ տուող ճշմարտութեան և իսկութեան, կանգնած է բագին մը ու անուանած զայն **"ԱՆԾԱՆՕԹ ԱՍՏՈՒԱԾ"**:

Արարիչ Աստուած, անճառ Քաղցրութիւն, անհանգրուան, անսկիզբ և անվախճան Բարութիւն, որ անմատչելիօրէն հեռաւոր և անընդմիջելիօրէն մերձաւոր է: Աւելի խորապէս կարելի է երեւակայել զԱստուած, քան բացատրել Զինք, և ալ աւելի իրապէս գոյ է Ան, քան թէ կրնանք երեւակայել Զինք:

Առանց Աստուծոյ ոչինչ կրնայ ընել մարդ, բայց առանց մարդուն ոչինչ կ՛ուզէ ընել Աստուած: Մարդ արարածը Աստուծոյ լծակցութե՛ամբ կրնայ իր կոչումը իրագործել այս աշխարհի վրայ: Ընորհքը արժանիքը, կատարումը, իրագործումը Աստուծոյ կը պատկանին: Հետեւաբար դարերու լրումին ու արարչական չափահասութեան, Աստուածայայտնութիւնը դադրեցաւ իմաստասիրական տեսութիւն մը ըլլալէ ու դարձաւ Մարդեղութիւն Յիսուս Քրիստոսի Անձնաւորութեամբ, Անոր ապրումով ու տեսանելիութեամբ: Յովհաննէս առաքեալ որ անձամբ ներկայ եղած էր սոյն Գերբնական

Իսկութեան ու աչքով ականատես ու ձեռքով շօշափած էր իր Տէրը, կ՛ըսէ.

«Մենք լսեցինք, մեր աչքերով տեսանք և մեր ձեռքերով շօշափեցին Որդին, Բանը, որ սկիզբէն իսկ կեանքի ստեղծիչն էր: Անիկա նոյնինքն կեանքն էր, որ յայտնուեցաւ: Մենք տեսանք և կը վկայենք, ձեզի պատմելով անոր մասին, այսինքն՝ յաւիտենական կեանքին մասին, որ Հօրը հետ էր և այժմ մեզի յայտնուեցաւ»--Ա. Յով. Ա.1-2:

Հոգիի բարձրագոյն շարժումները յղացումներ են ծածկուած սրբազան քօղի տակ, որ կ՛առաջնորդեն ենթական ո՛չ թէ դէպի յաւիտենական անծանօթը, այլ դէպի Աստուած: Կրօնական փորձառութիւնը, Ս. Օգոստինոսի համար, եղած է անձնական յարաբերութիւն մը և աղերս մը Աստուծոյ հետ: Ան ըսած է. «Մեր հոգիները հանգիստ չունին, մինչեւ որ անոնք հանգչին Աստուծոյ Հոգւոյն մէջ»: Գարեգին Ա Կաթողիկոս ըսած է. «Հոգիին հաւատացողը, հոգիով ապրող, հոգեկան արժէքներ ստեղծող և զանոնք յարգել գիտցող ազգը գերեզման չունի...»:
Յիսուս Քրիստոս, որուն մէջ միացած էր աստուածայինն ու մարդկայինը ըսաւ.

«Ձեմ աղօթեր աշխարհին համար, այլ անոնց համար որ դուն ինծի տուիր, որովհետեւ անոնք քեզի կը պատկանին: Ինչ որ իմս է՝ այդ բոլորը քուկդ է, և ինչ որ քուկդ է՝ ատիկա իմս է, և անոնք զիս փառաւորեցին»:

«Ձեմ խնդրեր որ զանոնք աշխարհէ վերցնես, այլ՝ զանոնք Չարէն պահես»:

«Կ՛աղօթեմ որ անոնք բոլորն ալ մէկ ըլլան, ինչպէս որ դուն, ո՛վ Հայր, իմ մէջս ես և ես քու մէջդ, այնպէս ալ անոնք մեր մէջ ըլլան, որպէսզի աշխարհը հաւատայ, որ դուն ղրկեցիր զիս»:

«Քեզ ծանչցուցի անոնց և պիտի շարունակեմ ծանչցնել, որպէսզի անոնց մէջ ըլլայ այն սէրը որով զիս սիրեցիր և ես ըլլամ անոնց մէջ»:--Յով. ԺԷ գլուխէն:

Աստուածային ներշնչումի գերագոյն նպատակը՝ միանա՛լ և նմանի՛լ է Աստուծոյ, որովհետեւ "աստուածային" էատարրի մասնիկ մը կայ մէն մի մարդու մէջ և կը կարօտի մշակման:

Աղօթք Սբ. Փրանկիսկոս Ասիզացւոյ

Տէ՛ր,
Դարձուր ինձ Քու խաղաղութեանդ գործիքը,
Որ սէր բերեմ հոն՝ ուր ատելութիւն կայ,
Որ հաշտութիւն բերեմ հոն՝ ուր վիրաւորանք կայ,
Որ միութիւն բերեմ հոն՝ ուր հակառակութիւն կայ,
Որ հաւատ բերեմ հոն՝ ուր կը տանջէ տարակոյսը,
Որ ճշմարտութիւն բերեմ հոն՝ ուր կ՛իշխէ սխալը,
Որ յոյս բերեմ հոն՝ ուր կը սպառնայ յուսահատութիւնը,
Որ ուրախութիւն բերեմ հոն՝ ուր կը շատնայ
տխրութիւնը,
Որ լոյս բերեմ հոն՝ ուր կը թագաւորէ խաւարը։

Տէ՛ր,
Օգնէ ինծի, որ չունենամ կարիքը ու չխնդրեմ
մխիթարուիլ, այլ՝ մխիթարել,
հասկցուիլ, այլ՝ հասկնալ,
սիրուիլ, այլ՝ սիրել։

Որովհետեւ՝
Ով որ կու տայ՝ կը ստանայ,
Ով որ կը ներէ՝ անոր պիտի ներուի,
Ով որ կը մեռնի՝ պիտի ծնի աւիտենական կեանքին
համար։
Ամէն։

Ն Ե Ր Շ Ն Չ Ո Ւ Մ

ՄԱՍ Ա.

Մարդ արարած կը ներշնչուի թէ՛ տեսանելի ու թէ՛ չօշափելի գեղեցկութիւններէ և թէ՛ անտեսանելի ու աննիւթական հրապոյրներէ և գրաւչութիւններէ, որոնք կը թրթռացնեն իր զգացումները կամ զգայնութիւնը:

Անասունները չունի՛ն ներշնչում: Անոնք ունին միայն անօթութիւն, ծարաւ և ֆիզիքական՝ մարսողական և սերնդագործական պահանջք: Ներշնչումը՝ մտածողական և իմացողական տարածութեան արտայայտչական յատկանիշն է: Ներշնչումը հոգեկան վիճակն է այն մարդուն, որ կը գտնուի գերբնական ուժի մը ազդեցութեան ներքեւ՝ Բարի՛ կամ չար:

Ներշնչման աղբիւր եղած է բնութիւնը՝ տիեզերքը որ կը կրէ իր Հեղինակին զանգուածային զօրութիւնը: Որովհետեւ երկիրը ձուլուած է երկինքին հետ, ներշնչումի անհուն շղարշով մը: Սակայն ներշնչման առաւելագոյն ազդակը Աստուածաշունչ Մատեանն է ու անոր Ակնաղբիւրը եղող Աստուած: Ան՝ Իր գագաթնակէտային իմաստով ամենէն փառապանծն է: Անոր ներշնչող փառապսակը Քրիստոսի Մարդեղեալ ապրումն է, որ կը ներշնչէ Անոր գեղեցկագոյն Ջեռակերտը՝ մարդ արարածը:

Ներշնչումը ստացական է: Անիկա կու գայ Հոգիի անծանօթ ալիքներէն, որուն մարդիկ ներշնչում կամ հաւատք կ՛անուանեն: Գեղարուեստի և ճարտարութեան ստեղծագործութիւնները հին յոյները կը վերագրէին *մուսաներու* ներշնչման, որոնց օգնութիւնը կը խնդրէին գործի ձեռնարկելէ առաջ:

Հոմերոս՝ իր Ոդիսականի սկիզբը կը դիմէ մուսային, խնդրելով որ ան պատմէ Ոդիսեւսին արկածախնդրութիւնները: Անգլերէն "museum" բառը կը նշանակէ մուսաներու "աթոռ"ը կամ խորանը ուր մարդիկ կ՛երթան խորհրդածելու, ուսանելու և ներշնչուելու: Մարդկային էակն ալ ունի ներհոգեկան աթոռ մը, խորան մը որ իր հոգւոյն սրբարանն է, ելնարանը դէպի Արքայութիւն՝ աստուածային գիտակցութիւն: Ո՛չ ներկայ իմաստով թարաշէն թանգարան մը:

Յաճախ ճարտարապետութիւններ՝ առարկայացած պատկերներն են ներքին բանաստեղծութեան և մտատեսութեան:

Մեսրոպ Մաշտոց՝ սրբակենցաղ կրօնաւորը, մուսային չէ՛ որ ներշնչում կը հայցէ, այլ ներահայեցողութեամբ և աղօթքի ներամ-

փոփման պահերուն, երկիւղած հաւատով և յուզումնախառն զգացումներով գրախօսութեան *այբենգիմը* (տառերը) կը խնդրէ Աստուծմէ, ոչ թէ դիւանագիտական խաբէութիւններ կամ գեհենավառ տողեր շարադրելու, այլ աստուածախօս Աւետարանները և աստուածականչ երաժշտութիւնները թարգմանելու համար:

Աստուածային ներշնչումը կ՛առաջնորդէ մարդը գաղափարաբանական գօտեպնդումի, ներքին զօրացումի, հաւատքի ամրապնդումի և անմահութեան յոյսի ծաղկումին: Հաւատքը համաշխարհային երեւոյթ մըն է, ներքին զգացում մը՝ թաքուն խորհուրդը Աստուծոյ:

Կեանքի խռովայոյզ այս հանգրուանին ինչպէ՞ս ներշնչուիլ և ինչպէ՞ս վերակենդանանալ տեսնելու համար ապագայի նոր արշալոյսները:

Ծառագայթող յաւերժաբոյր Ճշմարտութիւն Յիսուս, Իր աշակերտներուն ներշնչեց յոյս, ներզօրութիւն, պայծառ ապագայի ակնկալութիւն և հաւատք: Բարի Հովիւը, Նազովրեցի Յիսուս՝ Սրինգահար մըն է: Անոր հովուական սրինգը *պարզ* է, մելամաղձոտ, անուշ և մեղմ կը հնչէ: Խաղաղութիւնը Յիսուսի ներքին ճշմարտութիւնն է, որ երկինքի խորութիւններէն կը շարունակէ հնչել բաղցր սրինգի մը նման և իրարու մօտ կը բերէ հաւատացեալ և անկեղծ հոգիները: Հօր անբննին Ծնունդ՝ Յիսուս սրինգով կը պատմէ Իր երազը, տեսիլքը և առաքելութիւնը: Ան կրնայ փոխել մեր *գաւազանը* (զէնքը, ատելութիւնը, վրէժխնդրութիւնը և փառասիրութիւնը) սրինգի և մեր սուլոց բննադատութիւնները՝ սրտաբաղկեալ և հմայիչ բնարի:

Ներշնչուելու համար փոխակերպուելու ենք համեստ եղէգի--ո՛չ թէ լեցուն գաւազանի--զերծ անճնասիրութենէ, ատելութենէ, և վրէժխնդրութենէ *դատարկուած* սպասողական դիրքի մը մէջ: Կեանքը համակ սպասում մը և յուսադրանք մըն է: Հաւատքով զինուած ակնդէտ սպասելու ենք երկնային Սրնգահարին, որպէսզի գործածէ՛ մեզ:

> «Տէր Աստուած գետնին հողէն շինեց մարդը
> և անոր ռնգունքներէն կենդանութեան շունչ
> փչեց ու մարդը կենդանի հոգի եղաւ»--Ծննդ. Բ. 7:

Անճառելի և *հաղորդակից* Աստուած ոչինչէն չստեղծեց մարդը, այլ ***"հողէն շինեց"*** զայն ինչպէս եղէգ մը, որ *հողէ՛ն* կը բուսնի: Աներեւոյթներու Յօրինիչը երբ հողէն շինեց մարդ

արարածը, մարդ տարբերութիւն մը չունէր անասուններէն: Տէր Աստուած Իր Շունչէն ու Հոգիէն կայծ մը երբ փչեց նորակառոյց մարդ-եղէգին մէջ, մարդ էակ փոխակերպուեցաւ "կենդանի հոգիի": Իսկ երբ Անճառ Քաղցրութիւնը մարդ էակին վրայ Իր Շունչէն, թափանցումէն, դատումէն և կեանքէն փչեց, մարդ ստացաւ Երկնաւորին, Բարձրեալին և Ամենակարողին կերպարը:

Հին Կտակարանին մէջ Աստուած եղած էր Շունչ, եղած էր Ձայն, եղած էր Երեւում. Քրիստոսով Ան եղաւ Մարմին: Անկապտելի Մարդեղեալը Իր անպարտելի Յարութիւնէն յետոյ *Յարութեա՛ն* շունչը փչեց Իր հետեւորդներուն և ըսաւ.

«Առէ՛ք Սուրբ Հոգին»--Յով. Ի. 23:

Առաջին Շունչը և կեանքի Ընչաղբիւրը Աստուած Ի՛նքն է, որ կը խօսի դարերու շունչով: Աւետարան մագաղաթներու, բանդակներու, մանրանկարներու, խաչքարերու յուշաղբիւրներու և եկեղեցիներու վրայ կենդանի շունչով փորագրուած, տիեզերական Սէրը յաւերժօրէն կը խօսի մաքուր և անբիծ հոգիներուն:

Անբծութեան շուշանաբոյր Սուրբ Հոգին կը փնտռէ *մաքուր* ու նուիրեալ հոգիներ: Հոգինե՞ր որոնք պարպուած են անձնասիրութենէ, ատելութենէ, փառասիրութենէ և վրէժխնդրութենէ: Հոգինե՞ր որոնք նուիրուած են սպասաւորելու, նուիրուելու ու զոհուելու կատարելու համար Աստուծոյ կամքը: Առանց Աստուծոյ ոչինչ **կրնայ** ընել մարդ, բայց առանց մարդուն ոչինչ **կ'ուզէ** ընել Աստուած: Մին *կարենալու* խնդիր է, իսկ միւսը *կամենալու:*

Մարդեղութեան փրկարար Ջօրութիւնը երկնքի խորութիւններէն կը շարունակէ ճայնել որպէս ներշնչումի Աղբիւր ու կ'ըսէ.

«Ահաւասիկ ես դրան առջեւ եմ և կը բախեմ:
Եթէ մէկը ականջ դնէ իմ ձայնիս ու բանայ
դուռը՝ պիտի մտնեմ անոր քով»:

Մարդկային ողբերգութեան տրաման լման ապրող Յիսուս Քրիստոս կ'ուզէ փչել Իր Հոգին, Իր Շունչը: Ան կ'ուզէ սրնգահարել՝ ներշնչե՛լ քեզ և զիս Ի՛ր Ոգիով ու մեզ զինել Սուրբ Հոգիով: Հաւատքը պարտի դառնալ գործօն, որակական և ոգեկան Ներկայութիւնը անձնամատոյց Սրնգահարին:

Ոգեկան ներշնչումի աշխարհը կը գտնուի մեր արուեստագիտութիւններու հասողութենէն դուրս և անդին: Ի՞նչ է հաւատքին

իրականութիւնը: Եկեղեցի՞ է, շէ՞նք է, վարչակարգային կազմակերպութի՞ւն: Հաւատին իրականութիւնը ոգի՛ է, ըմբռնո՛ւմ, ապրում ու ծառայութիւն ա՛յն Յիսուս Փրկչին, Որուն Հոգին և Ծունչը կերպարանափոխած է մեզ, ներշնչա՛ծ է մեզ և դարձուցած սուրբ աշակերտներ՝ փայլելու և ծառագայթելու իբր Անոր սիրոյ, ողորմութեան և բարեգթութեան լոյսը համայն մարդկութեան:

Փետ. 12, 1894
Թորոնթօ

--Հայուն ինքնութիւնը արտայայտուած է Աստուածաշունչով ու կ'արտայայտուի, հայ բնարը անոր ներշնչումներուն կը պարտի իր վսեմ թռիչքները, և հայ գրականութիւնը իր ինքնաբոյր գեղեցկութիւնները: Հայ կեանքի սիրտը եղած է Ս. Գիրքը, կեդրոն հայ բաղաքակրթութեան:
--Պահպանե՛նք մեր ինքնութիւնը: Մեր ո՞ր ինքնութիւնը, կրապաշտակա՞ն և հեթանոսակա՞ն ինքնութիւնը, եսասիրակա՞ն ու վրէժխնդրակա՞ն ինքնութիւնը, թէ քրիստոնէական:

Ն Ե Ր Շ Ն Չ Ո Ւ Մ
ՄԱՍ-- Բ

Կրօնքի և արուեստի տարածքին մէջ վեհագոյն և ծայրագոյն հոգեյղացումները կը վերագրուին արտակարգ և բացառիկ մտային և հոգեկան յափշտակութիւններու, որոնց արդիւնքը կ՛ըլլայ յուզական և յայտնաբանական, և թռիչք կու տան երաժշտական, ճարտարապետական գեղակառոյց տաճարներու և հոգեյոյզ գեղանկարչութիւններու:

"Ներշնչում" բառը կրօնակա՛ն հասկացողութեան մէջ անբաժանելիօրէն կապուած և հիւսուած է աստուածային Հոգիի միջամտութեան: Ինչո՞ւ, որովհետեւ գերմարդկային մտայղացումը կամ արդիւնաբերութիւնը կարիքը ունի նաեւ գերմարդկային արտաքին օժանդակութեան:

Համայն տիեզերք՝ ներշնչարան եղած է մարդուն, անոր մշակոյթին և բաղաքակրթութեան: Անապատն ու անոր կախարդական մայրամուտը և փոթորիկին ճայնալիքները ներշնչած են մեծ մարգարէները: Բնութիւնն ու անտառները կը ներշնչեն մեզ, յոյս, ներզօրութիւն, պայծառ ապագայ և հաւատք: Այն ներշնչումը, որուն մասին երգած ու ճառած են անցեալի իմաստասէրներն ու բանաստեղծները, կու գայ մեզի հոգիի անծանօթ ալիքներէն, զոր կարգ մը մարդիկ, կ՛անուանեն հաւատք կամ ներշնչում:

Բնութիւնն ու Աստուածաշունչ մատեանը՝ աստուածայայտնութեան ցոլացումներն են, իսկ Աստուած՝ Ակնաղբիւրն է ներշնչման: Աստուծոյ ներգործութիւնը այնքան հարուստ է, որ կարելի չէ սահմանափակել զայն մէկ յայտնութեամբ: Հոգեկանի գերակայութիւնը և ներգործօն միջամտութիւնը (տիրակալութիւնը) կեանքի երեւոյթներուն վրայ անհերքելի դրոշմը բանդակած է: Կոյր Հոմերոս, Միլթըն և Հէլէն Քելըր (կոյր և խուլ) ներշնչուած՝ պատմական անկիւնադրճ կերտող տիտաններ դարձան:

Մարդ արարած ենթակայ է թէ՛ բարիի և թէ՛ չարի ներշընչումներուն: Յարուցեալ Յիսուս լուսեղէն և ճայնեղէն հզօր ներգործութեամբ, երկինքէն, հանդիպեցաւ Սօղոսին Դամասկոսի մուտքին և կերպարանափոխեց անոր ընթացքը դէպի բարին: Սօղոս դարձաւ Պօղոս առաքեալ: Ան նախապէս իր ներշնչումները ստացած էր չարին ներազդեցութեամբ, ուստի կը գրէ Թեսաղոնիկեցւոյ եկեղեցիին, ըսելով.

«Չարին գալուստը Սատանային ներգործութեամբ է՝ ամենայն զօրութեամբ, նշաններով, խաբէութեան զօրաւոր գործերով և անիրաւութեան բոլոր պատրանքներով՝ կորստեան մատնուածներուն հանդէպ. և այդ ամէնը այն բանին փոխարէն, որ անոնք չընդունեցին ճշմարտութեան սէրը, որպէսզի փրկուին: Ասոր համար ալ Աստուած անոնց պիտի ղրկէ մոլորութեան զօրութիւնը, որպէսզի անոնք հաւատան սուտին, և դատապարտուին»--Բ. Թեսաղ. Բ. 3-7:

Աշխարհի ներկայ ապամարդկային կենցաղավարութիւնը, նիւթապաշտ և անաստուած հոգեբաններ, կրնան վերագրել, անգործութեան, ոստիկանական թոյլատուութեան կամ ընտանեկան խանգարումի: Սակայն այս բոլոր խանգարումներու և սանձարձակութիւններու արմատը՝ չարին ներգործութիւններն են: Որովհետեւ չարին ներգործութիւնները, թոյլատուութիւնն է, անօրէնութիւն և վայրէջք, որ ենթական կը տանի մահուան:

Աստուածաշունչ մատեանը կանգնած է խռովայոյզ դարերու հոլովոյթին դիմաց և ցոյց կու տայ բեզի և ինծի հոգեկանի գործօն գերակայութիւնը և Աստուծոյ ճշմարիտ և իրաւ միջամտութիւնը մեզմէ իւրաքանչիւրի կեանքին մէջ: Ուստի հրաւիրենք զԱյն ներշնչելու, ողողելու և շարժելու մեզ ալ, Իր Միածին Որդւոյն փրկչական ներգործութեամբ: Բանա՛նք մեր հոգիները, նուիրե՛նք մեր կամքը գործադրելու Անոր բարեգութ ու սրբարար Կամքը: Այն ատեն մեր մարմնական կաւին մէջ պիտի զգանք աստուածային ներգործութիւնը և ներշնչումը: Ոչ թէ փարիսեցիական բարեպաշտական ցուցամոլութեամբ, այլ զոհողութեան, նուիրումի և ներողամտութեան հոգիով: Ներել ո՛չ միայն *գաղափար* մը ըլլալու է, այլ *իրականութիւն* մը: Այն ատեն միայն հաւատացեալները, անայլայլ միացումով ներդաշնակուած պիտի ըլլան թէ՛ իրարո՛ւ և թէ՛ Յիսուս Քրիստոսի հետ:

Ի՞նչ կը կարծուի ըլլալ, մեզ սիրող Փրկչին, վերջնական իղձը Իր առաքելութեան մասին: Կարդանք Իր աղօթքը առ Հայր Աստուած, միասին.

> «Կ՚աղաչեմ...բոլոր ինծի հաւատացողներուն համար, որպէսզի ամէնքը մէկ ըլլան, ինչպէս դուն Հա՛յր, իմ մէջս, և ես՝ քու մէջդ, որպէսզի անոնք ալ մեր մէջը ըլլան, և որպէսզի աշխարհն ալ հաւատայ թէ դո՛ւն ղրկեցիր զիս»--Յով. ԺԷ. 20-21:

Աստուած ներթափանցելով և ներխուժելով մարդկային կեանքէն ներս կը կերպարանափոխէ և կը մղէ մարդը դէպի բարին ու ճշմարիտը, դէպի Յիսուսի Մարդեղութիւնը՝ աստուածանմանութիւն: Ստեղծագործութեան գագաթնակէտը, որ ուրուագծուած էր Արարչին **"Խորհուրդ Խորինին"** մէջ:

Հոգեկան աշխարհի մէջ կան ապրումներ և ըմբռնումներ, որոնք մեր հինգ զգայարանքներով հասկնալի չեն, ասոնք կը կոչուին ներհայեցողական և հոգետեսական կարողութիւններ: Աղօթքի պահը և սրբութեան վարժութիւնը (հոգեկան կարգապահութիւն) կ՛առաջնորդեն հաւատացեալը դէպի երկնազգաց ներհայեցողութիւն: Ներհմտական գիտակցութիւն և ներհայեցողական վարժութիւն: Որպէս մտքի հնարագիտութիւն և անձնական հետաքրքրութիւն գոհացնելու ծառայելու չեն ասոնք: Անձնասիրութեան և փառամոլութեան համար եղած ներհայեցողութիւնն ու աստուածային գիտութեան թափանցումը առանց անձնական կամքի *նուիրումին* և *սրբութեան զոհողութեան,* գիտութեան լոյսով խաւար ներմուծել է հոգիներէն ներս: Այս մասին աւելի մանրամասնութիւն փափաքողներուն համար, կարդալ Սիմոն մոգը՝ Գործ Առաք. Ը. 10-25 համարները:

Յիսուս Քրիստոսի Աւետարանը մեզի ցոյց կու տայ երկու առարկայական դէպք իրողութիւններ, ոչ առակներ: Մին, Մարիամ Մագդաղենացին և միւսը Զակէոս մաքսապետը: Ասոնց իւրաքանչիւրին ըրած զոհողութիւնը, զիջումը, զղջումը, ապաշխարանքը և իրենց հոգիներուն մաքրազտումը մանրամասնօրէն գրուած է Ս. Աւետարաններուն մէջ. (Ղուկ. Է. 36-50, Ը. 2, Մարկ. ԺԶ. 9: Ղուկ. ԺԹ. 2, 5, 8-10): Այս երկու սուրբերը հոգեկան և մարմնական փրկութիւն չստացան *միա՛յն* բերանացի խոստովանութեամբ մը, այլ հոգեկան և առարկայական զոհողութիւններով: Հոգեկան ներմղումի զարթնումը միայն *արթնալ* մը ըլլալ չէ՛, այլ *հեռանա՛լ* մեղքէն ու *կանգնի՛լ* արդարութեան, իրաւունքի և սրբութեան համար: Առանց իրական զղջումի՝ ապաշխարանքի դառն արցունքներու, ներքին մարդու կերպարանափոխութիւնն ու հոգենորոգութիւնը *"Վերստին Ծնունդ"* չ՛անուանուիր: Առանց ցաւի և երկունքի ծնունդ գոյութիւն չ՛ունենար: Բերանացի բանի մը բառեր փոխ առնելով Աւետարանէն ու զանոնք կրկնելով, մարդ "Վերստին ծնած եմ" չի՛ կրնար ըսել:

Մարիամ Մագդաղենացին իր հմայիչ գեղեցկութեան և. սլացիկ հասակին համար չ՛արժանացաւ տեսնել Յաղթական Յարուցեալը, այլ իր նուիրումի՛ն, սրբութե՛ան և սիրոյն համար:

Հայ Ոսկեդարու ռահվիրա Մեսրոպ Մաշտոցի բանաստեղծութիւնները խորապէս բնարական են և կը կրեն հեղինակին խո՜ր ներշնչումներուն կնիքը: Անոր ներշնչումը՝ խորհրդածական և ներհայեցողական իմաստութիւնը մուսայէն չէ՛, հեթանոս "անծանօթ աստուածներէն" չէ՛ որ կու գայ, այլ ա՛յն հաղորդութենէն ու յարաբերութենէն, որ ան մշակած էր երկար տարիներ աղօթելով, ծոմապահութեամբ և ինքնաքննութեամբ--ո՛չ ուրիշները քննադատելով--այն Աստուծոյն հետ, որ յատնուեցաւ Յիսուս Քրիստոսի Մարդեղութեամբ՝ շօշափելի և տեսանելի ապրումով, սպասաւորութեամբ, բարեգթութեամբ, ողորմածութեամբ, մարդկային ցաւին բաժնեկցելով, սիրով ու գերագոյն նուիրումով՝ Խաչելութեամբ:

****

Տիեզերքի և կեանքի վրայ նայելու չէ որպէս *պատահականութիւն* մը, այլ՝ Աստուծոյ Էութեան և կենդանութեան յայտարարը, այսինքն՝ Ինքնաբացայայտումը: Աստուածշունչ մատեանը կը պարունակէ *գերագոյն սիրոյ* և *ինքնանուիրումի* արտայայտութիւնը:

Քրիստոնեաներու համար "Յայտնութիւն"ը Անճանաչորութիւն մըն է՝ *Մարդեղեալ Յիսուս Քրիստոս,* իսկ Իսլամներուն համար՝ յայտնութիւնը *գիրք* մըն է՝ Գուր՛անը:

Յայտնութիւն բառին իմաստը հայերէն լեզուի մէջ կը նշանակէ գաղտնիքի մը, ծածկուած խորհուրդի մը, կամ վարագոյրի մը անհետացումը և թաքուն կարծուած խորհուրդին կամ գրութեան առարկայական երեւումը, բացատրութիւնը և մեկնութիւնը:

Ազգային մեծ մարդիկ իրենց բարեպաշտութիւնը կը յայտնեն բարեգործութիւններով, նուիրատուութիւններով, դպրոցներ, Եկեղեցիներ և հիւանդանոցներ կառուցանելով:

Աստուած բացայայտած է Իր Իսկութիւը, Բներեւոյթը և Ներկայութիւնը մարդ արարածին, Իր Անճին իմաստաւորիչ իրագործումներով: Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ կը տեսնենք Աստուծոյ Ինքնաբացայայտումը, որպէս պատմական և առարկայական դէպք՝ Յիսուս Քրիստոսի Ս. Ծնունդին, Անոր ապրումին, Խաչելութեան և լուսաճաճանչ Յարութեան շօշափելի և տեսանելի իրողութեան մէջ: Նոր Կտակարանի պատմա-յայտարարութեամբ, Արարիչ Աստուած կը դադրի ***վախազդեցիկ*** Զօրութիւն մը և *կոյր* ներգործութիւն մը ըլլալէ, ու կը դառնայ վեհափառօրէն սիրոյ, ողորմութեան ու թողութեան ***Հայրութիւնը:***

Աստուածահրաշ ներշնչումը տեւականօրէն պատրաստ է օգնել մարդ արարածին: Հաւատացեալէն խնդրուածը՝ սերտել է Աւետարանը և աղօթել հաւատով և վստահութեամբ: Բեթլեհեմի Աստղին լոյսը, որ առաջնորդեց Արեւելքի Մոգերը իրաւամբ և ներթափանցումով, պիտի առաջնորդէ նաեւ հաւատացեալը ճշմարիտ Աստուածյայտնութեան: Ներկայ ներշնչումի և յայտնութեան լիազօր Ներկայացուցիչը Յարուցեալ Յիսուս Քրիստոս Ի՛նքն է: Ան ըսաւ Իրեն հաւատացողներուն.

«Ահաւասիկ ես ձեզի հետ եմ բոլոր օրերը՝
մինչեւ աշխարհի վախճանը»--Մատթ. ԻԸ. 20:

Եկեղեցին (հաւատացեալներու միասնականութիւնը) Աստուծոյ ներկայութեան գիտակցութիւնն ու հաղորդակցութիւնն է սիրայորդ յարաբերութեամբ: Յիսուս Քրիստոսի անձնաւորութեան և սիրոյն միստիկ Ներկայութիւնը, ծովածաւալ հաւատացեալներու մէջ, Աստուածաշունչի կենդանի վկայութիւնն է: Մեր Տիրոջ անտեսանելի, բայց իրա՛ւ Ներկայութիւնը՝ ծառայութիւն և նուիրում, գործնական և յորդուն ու ճառագայթող ապացոյցն է Աւետարանի ճշմարտութեան: Յիսուս Քրիստոսի յաղթական Յարութեան անկորնչելի ներկայութիւնը երգ ու հրճուանք է հաւատացեալներուն, իսկ խղճահարութիւն՝ մեղաւորներուն: Թափուր գերեզմանը ու յաղթական Յարուցեալի ներկան դադրած են անցաւոր ըլլալէ հաւատացեալին համար: Այս յոյսով ննջեցին մեր նահատակները, ու փակեցին մեր պապերը իրենց աչքերը:

Ինչո՞ւ կան զանազան Աւետարաններ և բազմազան նկարագրութիւններ նոյն Յիսուս Քրիստոսի:

Մակերեսային ընթերցողի մը, խորանալու ժամանակ չունեցող արդի բննադատի մը և խորհրդազգայնութիւն չունեցող ու գրիչ շարժող հետաքրքրի մը համար, վերի նախադասութիւնը իրաւացի "կերեւի":

Երբ սերտենք Նոր Կտակարանը իր ամբողջութեամբ ու նաեւ Եկեղեցական Պատմութիւնը իր նուիրեալ նահատակներով և մարտիրոսներով, անոնց անյողդողդ հաւատքը և կենդանի վկայութիւնը ի վերջոյ *պիտի՛* մղէ ու շարժէ մեզ հաւատալու, թէ կայ միայն մէկ Աւետարան և թէ մէկ Յիսուս Քրիստոսի մէջ կը նոյնանան բոլոր յիշուած զանազան նկարագրութիւնները:

Այլ խօսքով: Աստուծոյ ներգործութիւնը, իր ծառաներուն և առաքեալներուն միջնորդութեամբ, այնքա՞ն հարուստ է, որ կարելի

չէ սահմանափակել "Աստուածայայտնութիւն"ը մէ՛կ յայտնութեամբ: Աւետարանագիր սուրբեր անկեղծօրէն, համեստօրէն և առարկայականօրէն ջանացած են պատկերել ա՛յն ինչ որ Լուսահանդերձ Նազովրեցին ներգործած է իրենց ***անձի՛ն*** և ***կեանքի՛ն*** վրայ:

Մարդ արարած նման օթոյի, մեքենական *միօրինակ* արտադրութիւն մը չէ, զանգուածային արդիւնաբերութիւն մը չէ (mass production): Մարդ՝ իւրայատուկ և ինքնատիպ մանրանկարն է տիեզերքի մը: Պէյթովէնի և Մոցարդի մահուանէ ի վեր, հազարաւոր երաժիշտներ կը ջանան նուագել ու մեկնաբանել աշխարհահռչակ երաժշտագէտները: Միթէ ներկայ երաժիշտները, իրենց երաժշտական *զանազան* մեկնաբանութեամբ կ՛աղօտե՞ն, կը կեղծե՞ն կամ կը խռովե՞ն ու կը գայթակղեցնե՞ն երաժշտագէտ տիտան բանաստեղծները: Ո՛չ երբեք, այլ կը հարստացնեն ու կը գունաւորեն անոնց հրաշագեղ մտայղացումները և մատչելի կը դարձնեն զանոնք հասարակութեան:

Երկնաճաճանչ Յիսուս Քրիստոս "իր" մը կամ առարկայ մը չէ՛ որ սահմանուած երատարած *մէկ* բացատրութեամբ ըմբռնելի դառնայ: Յիսուս Քրիստոս Աստուծոյ Մարդեղութի՛ւնն է, որ Իր կարգին կը ջանայ բացատրել "Խորհուրդ Խորին"ը հողաշէն մարդու: Մենք երկու հազար տարիներ յետոյ կը ջանանք ըմբռնել վերոյիշեալ սրբազան խորհուրդը այբենգիմի տառերով գրուած Աստուածաշունչ Մատեանէն: Ընթերցողը թող ջանայ հասկնալ, որ մակերեսային մօտեցումով որքա՜ն դժուար է իննադատել սոյն նուիրական Ս. Գիրքը, որուն նկարագրած Աստուածը հասկնալի կը մնայ մահկանացու մարդուն մի միայն հաւատքով, նուիրումով ու ծնրադիր երկրպագութեամբ այնպէս ինչպէս Արեւելքի Մոգերը, որ նուիրեցին իրենք զիրենք Մանուկ Յիսուսին և ինչ որ ունէին, որովհետեւ ամիսներով ու երկարատեւ ուղեւորութենէ վերջ անոնք գտած էին իրենց որոնումի բարձրագոյն գագաթը՝ Ճշմարիտ Աստուածայայտնութիւնը:

Ապրիլ 26, 1994
Թորոնթօ

ՅԱԽԵԼԵԱԼ ՀԱՄԵՍՏ ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՋՈՒՍՊ ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ

Նախաբրիստոնէական դարաշրջանին հանճարի հիմնական գիծը ոգեշնչում կամ աստուածային ներշնչանք կը համարուէր: Աստուած թռիչք ու ներշնչանք բաշխած է մարդկութեան: Ո՛չ միայն Հրեայ ազգին, այլ բոլո՛ր Իր ուզած ծառաներուն: Բաղա՛մ մարգարէն, Հին Կտ.-ին մէջ, Հրեայ ժողովուրդին չէր պատկաներ: Նոյնպէս՝ Յոբ Երանելին: Ան ազգութեամբ Սաուտցի Արաբ մըն էր, որ կը կարծուի ապրած ըլլալ Աբրահամի և Մովսէս մարգարէին միջեւ:

Ներշնչում և յայտնատեսութիւն ունենալ, *անսխալական* ըլլալ չի՛ նշանակեր...: Մի միայն Տէր Աստուա՛ծ անսխալական կը ճանչցուի: Ներշնչուիլ և յայտնատեսութիւն ունենալ, աստուածային **պարգեւ** մըն է: Աստուծոյ Կամքը հասկնալ, *երկրորդակա՛ն* պարգեւ մըն է: Ներշնչում ունենալ և Սուրբ Հոգիով խօսիլ, Աստուծոյ Կամքը ըմբռնել չէ՛, այլ պարգեւ մը *ստանա՛լ* է:

Հաւատացեալ մը զգոյշանալու է ըսել. «Ես յայտնութիւն մը ստացած եմ Աստուծմէ, և այս բանը *այսպէ՛ս* է»: Թէեւ Աստուծոյ յայտնութիւնը վսեմ մեծարանքի աժանի է, սակայն զայն ըմբռնելը և անոր թափանցելը նոյնքան կարեւոր և պարտաւորիչ է: Ինչպէս որ զաւակ մը իր հօր ժառանգութիւնը կրնայ մսխել, նոյնպէս ալ բրիստոնեայ մը կրնայ իր կարծեցեալ ներշնչումով իր կոչումն ու ծառայութիւնը վատնել ու կործանել:

Համեստ կեանքիս ընթացքին ականատես եղած եմ ոչ շատ, սակայն կարք մը անձերու, որոնք իրենց կոչումն ու կեանքը խորտակեցին, իրենց կարծեցեալ յայտնատեսութիւններուն պատճառաւ: Ասոնցմէ մին Գանատացի Պատուելի մը՝ United Church of Canada-ի որ ինծի շատ մօտ բարեկամ մըն էր և ուրիշներ:

Վերեւ յիշուած պարզ խորհրդածումներուս պատճառները, հետեւեալներն են:

1. Պետրոս աշակերտ, Հոգեկան յայտնատեսութեամբ պատասխանեց Յիսուս Վարդապետին հարցումին և ըսաւ. *«Դուն Քրիստոսն ես՝ կենդանի Աստուծոյ Որդին»*--Մատթ. ԺԶ 16: Պետրոս՝ իր ներշնչումի ամբողջակա՛ն զօրութեամբ, չէր հասկցած իր խօսած բառերուն իմաստն ու նշանակութիւնը...: Ան իր անչափահաս ըմբռնումով ջանաց իր Վարդապետը շեղել ու վրիպեցնել Անոր երկնային

առաբելութենէն, և Յիսուս Պետրոսը կոչեց. *«Սատանայ»:* Ա՛ն որուն պիտի յանձնուէր արբայութեան բանալիները...: Չի՛ բաւեր ունենալ ներշնչում և յայտնատեսութիւն: Պարտ ենք ունենալ հոգեկան գիտութիւն և փորձառական չափահասութիւն:

Աշակերտները ունեցան բացառիկ կենդանի՛ վարժութիւն և հմտութիւն Պայծառակերպութեան լեռան վրայ: Լսեցին երկնային Պատգամը. *«Ասիկա՛ է իմ սիրելի Որդիս, որուն հաճեցայ. Ատո՛ր մտիկ ըրէք»*--ԺԷ 6: Մօտ երեք տարի ապրեցան Յիսուսի միաբանութեան մէջ: Ունկնդրեցին Յիսուսի բարոզները, պատգամները, ապագայի նախատեսութիւնները, ականատես եղան աննախընթաց հրաշքներու, Յիսուսի Ս. Խաչելութեան, հրաշափառ Յարութեան և Անոր ընկերութեան ու Աստուծոյ Թագաւորութեան տուած դաստիարակութեան: Համբառնալէ ետք առաջ, աշակերտները հարցուցին Յիսուսի, ըսելով. «Տէ՛ր, այս ժամանակի՞ս մէջ պիտի վերահաստատես Իսրայէլի թագաւորութիւնը»--Գործ Ա. 6:

Համեստ և արդար ըլլալու համար, չունիմ բանաձեւ (formula) կամ նշանացոյց, թէ ի՞նչպէս կարելի է ճանչնալ Ամենակալին հաճութիւնը: Իմ միակ գիտցածս և համեստ կարծիքս է, թէ երբ հաւատացեալ մը ունենայ ներշնչում և աստուածային յայտնատեսութիւն, *սպասելու է, համբերելու է* ճանչնալու և հասկնալու համար թէ ի՞նչ էր, և ինչո՞ւ համար ստացաւ սոյն ներշնչումը: Առանց ինքն իրմէ բայլ մը իսկ առնելու, աղօթելու է, որ Աստուած Ի՛նք յայտնէ ստացուած յայտնատեսութեան բացատրութիւնը և պատասխանը: Չափազանց դժուար է ճանչնալ Աստուծոյ կամքը թէ՛ մեր գնացքին՝ ապրումին, ու թէ՛ Իր ծրագրային նպատակները ճանչնալու: Պատճա՞ռը,

Որովհետեւ Աստուծոյ ծրագրային նպատակները Անոր Խորհրդածութիւններն են: Նոր Կտակարանին մէջ այս բառը ընդհանրապէս կը նշէ աշխարհի փրկութեան համար Աստուծոյ ծրագիրը, որ նախապէս ծածկուած էր, չէր յայտնուած մարդոց, սակայն Քրիստոսով և Ս. Հոգիին միջոցաւ յայտնուեցաւ--Հռոմ. ԺՉ. 25-26: Կող. Ա. 26-27: խորհուրդ բառը թարգմանութիւնն է Յուն. mysterion բառին, որ կը նշանակէ ծածկուած կամ թաքնուած բան: Լատին եկեղեցին զայն կ՛արտայայտէն sacramentum բառով, որ կը նշանակէ սրբագործում և նուիրականացում:

Խորհուրդը ըմբռնելի չէ մարդկային զգայարանքներով, սակայն տեսանելի է հոգեւոր աչքով՝ հաւատքով և իմացումով: «Փրկութեան այն ծրագիրը որ Աստուած անցեալ բոլոր դարերուն մարդկութեան բոլոր սերունդներէն ծածուկ պահած էր, և որ հիմա

յայտնեց իր ընտրեալներուն»: Այն ինչ որ հեթանոսներ փնտռեցին իրենց ոլորապտոյտ պարերու ու թաֆնագիտական արարողութիւններու մէջ, Աստուած բացայայտեց Քրիստոս Յիսուսով զինք *անճանաչելի* սիրողներուն: Աշակերտներու Ոտնլուան՝ գործադրուած *առակ,* և կատարուած *խորհուրդ* մըն էր: Ա՛յն պահուն երբ Որդին խոնարհեցաւ ու լուաց աշակերտներուն ոտքերը, անոնք թէ՛ ականատես եղան և թէ՛ չհասկցան: Կը տեսնէ՞ք մարդ արարածի տկարութիւնն ու անճարակութիւնը: Սոյն պատճառաւ, Յիսուս ըսաւ.

«Ինչ որ կ՛ընեմ՝ դուն հիմա չես հասկնար,
բայց յետոյ պիտի հասկնաս» --Յով. ԺԳ. 7:

Յետոյ, մենք որ Զինք կը դաւանինք, հաւատարմութիւն ուխտած ենք Իրեն, որքա՞ն անճանաչելի ենք և որքա՞ն վստահելի: Աստուած կրնա՞յ վստահիլ Իր գաղտնիքները մեզի: Աշակերտները ընտրուած ու կանչուած էին: Մին մատնեց իր Տէրը, երկրորդ մը ուրացաւ իր Վարդապետը և մնացեալները փախան...: Միայն կիները, որոնք սիրած էին Յիսուսը անո՛նք անվախօրէն կանգնած էին Խաչեցեալին շուրջը: Այր մարդոց կողմէ ստորադասուած կիները...: Եթէ կ՛ուզենք ճանչնալ ու հասկնալ մեր ունեցած ներշնչման իմաստը, ցոյց տալու ենք Աստուծոյ մեր հաւատարմութիւնն ու վստահելիութիւնը և սէրը, ո՛չ միայն ազատութեա՛ն մէջ, այլ հալածանքներու և նաեւ տառապանքներու մէջ:

Պօղոս առաքեալ, Եկեղցւոյ հաւատացեալներուն կը գրէ հետեւեալը. «Կ՛աղօթեմ որ Աստուած ձեր մտքի աչքերը լուսաւորէ, որպէսզի գիտնաք՝ թէ ի՛նչ է այն յոյսը որուն հրաւիրեց ձեզ, և ի՛նչ ծոխ ու փառաւոր է խոստումը՝ որ իր ընտրեալները պիտի ժառանգեն, և ի՛նչ գերազանց ու մեծ է այն ոյժը, կարողութիւնն ու զօրութիւնը, որ կը ներգործէ հաւատացեալներուս մէջ»--Եփես. Ա. 18-19: «Այդ ծրագիրը Աստուած չյայտնեց մարդկութեան նախորդ սերունդներուն այնպէս՝ ինչպէս հիմա Սուրբ Հոգիին միջոցաւ յայտնեց իր սուրբ առաքեալներուն և մարգարէներուն»--Եփես. Գ. 5

«Քրիստոսի մէջ ծածկուած կը գտնուի
Աստուծոյ իմաստութեան ու գիտութեան
ամբողջ գանձարանը»--Կող. Բ. 2-3:

Ուստի ուսումնասիրե՛նք Աւետարանները երկրպագակա՛ն հոգիով:

Նոյեմբեր 21, 1997

ՆՈՐ ՋԻՆԱՆՇԱՆ

Ի՜նչ Հայաստան մը կարելի՞
Առանց Անոր՝ որ Հաստիչն է
Ամէն գոյի և անգոյի,
Ամէն մարմնի և հոգիի...
Վերադարձի՜ր, երկի՜ր իմ հին,
Քու Աստուածի՜ն,
Հի՜ն հաւատին...

Վերադարձի՜ր
Քու պապերուդ նոյն Աստուածին,
Որ անհունէն աստեղածին,
Իր երկինքէն ծնաւ բեզի
Սուրբե՜ր նման Լուսաւորչի
Ու հանճարներ մեսրոպափայլ,
Մարտիրոսներ վարդանագեղ,
Նահատակներ ապրիլաբոյր:
Որ բեզ տուաւ
Աստուածաշո՜ւնչ անգերազանց
Ու Ոսկեդար Հայաստանեայց
Ու Նարեկներ հազարագանձ:
Որ բեզ կրեց, բերաւ, հասցուց
Այս օրերուն՝
Քեզ Իր Աջովն անցընելով
Խաւարներէ ու դարերէ,
Աւարայրէ ու Տէր-Զօրէ
Դժոխագոյն,
Բերաւ հասցուց
Նաւահանգիստն այս օրերուն:

--**Ժագ Ս. Յակոբեան**

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

1. Շնորհակալութեամբ ստացանք 1997-ը տարեշրջանին 640.00 տոլարի սրտաբաց և անկեղծ նուիրատուութիւններ զանազան հաւատացեալներէ և զԱստուած սիրողներէ:
2. Շնորհակալութիւն նաեւ այն երիտասարդ հաւատացեալին, որ անակնկալ կերպով 2000 կանթեղալոյս գրքոյկներ նուիրեց բաժնուելու համար Հայաստան աշխարհի հաւատացեալներուն:
3. Աստուած օրհնէ ու վարձատրէ թէ՛ նուիրատուները և թէ՛ աղօթողները:

Կանթեղալոյս Մատենաշար
1998, Թորոնթօ